

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/230608001>

Child Protection and the Internet: Parental Control

Conference Paper · April 2010

CITATIONS

0

READS

904

2 authors, including:



Ahmet Taylan

Mersin University

20 PUBLICATIONS 7 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:



Health Communication [View project](#)

İnternet ve Çocukların Korunması: Ebeveyn Kontrolü

Nurullah Terkan

İletişim Fakültesi, Selçuk Üniversitesi, Konya, Türkiye
nurullahterkan@gmail.com

Ahmet Taylan

İletişim Fakültesi, Ankara Üniversitesi, Ankara, Türkiye
ahmet.taylan@ttmail.com

Child Protection and the Internet: Parental Control

Keywords: Child, the Internet, Parents, Parental Control.

Abstract: The issue of computer use for children revolves around the discourse that children should be protected. The internet is considered to be useful on the one hand, insofar as it is educational, informative and entertaining for children, and on the other hand it is criticized on the ground that children are exposed to harmful contents during their development due to the internet and it is therefore suggested that children's use of computer must be controlled. This study, which will dwell on the grounds/justifications concerning the parental control on access to computer for primary school students, is intended to understand and explain what both children and parents take control to mean and what contents they see as dangerous. To this end, the present research finds out the guidance and controlling strategies of parents by survey method over a sample. This study offers a critical reading of these strategies and tries to make sense of their reflections on the process of molding the child.

1. GİRİŞ

Yeni medyanın en çarpıcı örneği olan internet kitlesel bir iletişim aracı durumundadır. Ağların ağı olarak tanımlan internet, fiziksel ya da elle tutulur bir araç olmaktan çok birbirine bağlı sayısız küçük bilgisayar ağlarından oluşan büyük bir bilgisayar ağıdır. İlk bilgisayar ağı olarak askeri amaçla geliştirilmiş olan Arpanet, 1990 yılında ortadan kalkmış ve internet adı altında önce ABD'deki üniversitelerde kullanılmış, daha sonra da genel kullanıcılara açılmıştır (Geray, 2003: 21; Timisi, 2003: 121; Johnson, 2004: 4; Atabek, 2001: 135). Bilgisayar teknolojisi; bilgiye hızlı erişim, kolay haberleşme, paylaşım gibi birçok olanağa sahip olmasıyla gelişimini sürdürürken internet ağı da bu gelişimde önemli bir paya sahip olmuştur. Yaygın kanı, internetin bilgisayarlar üzerindeki bilgi ve enformasyona erişimi sağlayan bir teknoloji olduğu yönündedir (Timisi, 2003: 123). Sahip olduğu kapasite nedeniyle hem dönüşmeye hem de toplumları dönüştürmeye aday gibi görünen internet, insanların, her geçen gün daha da artan bir şekilde ağı iletişim tarafından kuşatılarak bu ağın bir parçası haline gelmeye zorlanmasıyla (Yalçın, 2003: 86-87) etkisini daha da arttırmaktadır. Çocuklar da bu ağın bir parçası haline gelmiş ve vazgeçilmez kullanıcıları arasına girmiştir. Birçok elektronik iletişim teknolojisi tarafından sarmalanan çocuk, 1990'larla birlikte internetin hedef kitlesi durumuna gelmiştir (Çaplı, 1996: 1334).

Ses, görüntü ya da veri dahil her türlü mesajın paketlenip kontrolsüz olarak iletebildiği bir ağ haline gelen (Castells, 2005: 58) internet, araştırmalarda bir yandan, öğrenmeye pozitif katkısı olduğu, çocukların yaratıcılıklarını arttırdığı, kendilerini ifade etmeye olanak sağladığı gerekçesiyle olumlanmakta, diğer yandan ise risk altında görünen çocuklar için zararlı yanlarından söz

edilerek eleştirilmektedir (Buckingham, 2002: 77; Yiğit, Sığla, Aksungur, Erbağ ve Palaz, 2007: 45). Çocuğun gündelik yaşamına yerleşen internet, çocukların dünyayı keşfetmelerine ve diğer çocuklarla topluluk oluşturmaya olanak tanımaktadır. Bununla birlikte çocukların pazar güçleri tarafından tüketim nesnesi haline getirilme potansiyeli internetin olumlu yönlerini gölgelemektedir. Bilgisayar ve dijital erişim kaynakları çocuklara yeni bakış açıları kazandırırken, bu alandaki pazar aktörlerinin düşünce ve kanaatlerde yönlendirici olmak istedikleri de görülmektedir (Montgomery 2000: 145; Marsh ve Millard 2000: 6). Bu dijital kuşatılmış alanda yok olan çocukluğa dikkat çekenler (Postman 1995: 8; Buckingham ve Bragg 2005: 59) kimi önlemlerin alınması gerektiğine işaret etmektedirler.

Bu bağlamda çocukların bilgisayar kullanımı konusu, çocukların korunması gerektiğine odaklanan söylemlerle çevrilmektedir. Çocukların gelişim sürecinde internet dolayısıyla zararlı içeriklere maruz kalacağı ileri sürülmekte ve bu gerekçeyle de çocuğun internet kullanımının kontrol edilmesi önerilmekte ve bu kontrol de aileye verilmektedir.

2. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma, çocukların ve ebeveynlerinin internete erişimin kontrol edilmesine ilişkin görüşleri üzerinde durarak, ebeveyn ve çocukların kontrolden ne anladıklarının yanı sıra ne tür içerikleri tehlikeli gördüklerini anlamaya ve açıklamaya çalışmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda Ankara ve Konya illerinde belirlenen ilköğretim okullarında çocuklar ve ebeveynler üzerinde anket yöntemi uygulanarak bir alan araştırması yapılmıştır. Veri toplama işlemi 2010 Mart ayı içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Ankara ve Konya ilindeki iki özel ilköğretim okulu 6. sınıf öğrencileri (90) ve ebeveynleri (77) üzerinde uygulanan bu anket çalışması ağırlıklı olarak açık uçlu sorulardan oluşturulmuştur. Sorulara verilen cevaplar doğrultusunda ebeveynlerin yönlendirme ve kontrol stratejileri belirlenmeye, çocukların da ebeveyn kontrolünü nasıl anlamlandırdıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

3.1. Çocuğun Korunması

Bakıma, eğitime ve korunmaya ihtiyaç duyan varlık olarak (Okay, 1998: 24; Neydim, 2000: 10) tanımlanan çocuk, antik çağlardan itibaren bir yetişkin olarak görülürken, kültürel, ideolojik, siyasal ve iktisadi olarak, yetişkinlerin düşüncesine göre (İnal, 2007: 16) çocuğa yönelik bir çocukluk düşüncesinin gelişmesi, çocuğun sosyal bir yapı olarak (Freines, 2005: 281) değerlendirilmesiyle XV. yüzyıl sonrasında bir çocukluk fikri gelişmiştir (Aries, 1970: 47) XVIII. yüzyılla birlikte çocukla ilgili her şey konu edilip ailenin merkezine yerleştirilirken (Tan, 1994: 19) çocuğun korunması görüşü de bu çerçevede ele alınmıştır.

Modern hukuk sistemlerinde çocuğun korunması konusunun iki temel ilkeye dayandırıldığı görülmektedir: Çocuğun bir kişiliğinin olması ilkesi ve birlik ilkesi. Çocuğun bir kişi olarak korunması gerektiğini ve çocuğun toplumun bir parçasını oluşturduğunu ortaya koymaya çalışan bu ilkeler, modern hukuk sistemlerinde çocuğun korunmasını "kamu yararına koruma" biçiminde geliştirmiştir. Bu nedenle, artık çocuk kamu yararına korunacak ve bu ise çıkarılacak kanunlarla sağlanacaktır. Tarihsel seyir içerisinde çocuklara karşı özenin ve çocukların korunmasının kapsamı ve biçimi toplumun ekonomik, sosyal, kültürel gelişimine, örgütlenmesine ve toplum içindeki egemenlik koşullarına bağlı olarak değişiklik göstermiştir (İnan, 1980: 243-244).

Çocuğun gözetilmesi, yetiştirilmesi eğitim ve öğretimi ve toplum yaşamına hazırlanması, çocuğun gelecekteki yarar ve haklarının korunmasını kapsamaktadır. Çocuğun korunmasında da; "aile", "devlet" önde gelen kurumlar olarak (İnan, 1980: 247) gösterilmektedir. Elbette çocuğun korunmasında özellikle ailenin önemli bir rolü vardır, ancak ailenin çocuğu koruma ve çocuk üzerindeki gözetiminin de farklı bir okumasının yapılması gerekmektedir. Lyon, gözetleme kavramını analiz ederken gözetlemenin her zaman iki yüzü bulunduğunu vurgulamaktadır. Tam olarak sözcük "gözlemlemek, korumak" anlamına gelmekte ve gözetleme hem korumayı hem de kontrolü içermektedir. Aynı zamanda toplumun düzenlenmesine katkıda bulunmaktadır. Ancak gözetlemenin diğer yüzü olan tercihleri kanallı etme, istekleri yönetme ve hatta en önemlisi kısıtlama ve kontrol etme fonksiyonları (2006: 14-16) dışarıda bırakılarak bu kavrama bir anlam vermek yanlıttır. Gözetim, toplumsal disiplinin ıslah edici bir uygulaması olarak ortaya çıkmaktadır (Timisi, 2005: 101).

Ki, Foucault'a göre gözetleyen bir bakış ve bakışın ağırlığını hissedenden herkes bakışı içselleştirmekte ve sonunda kendini gözleme noktasına varmaktadır (2003: 95). Aile içerisinde de çocukların bakımı ve korunması sağlanırken, bu süreçte, çocuğun kendilerine, başkalarına, toplumsal düzene ve maddi dünyaya karşı alacağı tavır da öğretilmektedir (Williams, 1990: 95). Yapılması gerekenler ve yasaklar dünyayı çocuk için önceden yorumlayarak, çocuğun davranış biçimlerini ortaya koymaktadır (Lull, 2001: 68-83).

Poster'in anlatımıyla çocuklar biyolojik olarak yetişkinlere bağımlı olmanın yanı sıra toplumsallaşmaları gereken bir dünyaya gelmişlerdir ve yetişkinlerle etkileşim içerisinde yetiştirler (1989: 179). Zira toplum, çocuk üzerine kendi geleceğini inşa ederken (Akar, 2006: 17) aile toplumun temeli (Duben, 2002: 155) olarak ele alınmakta ve çocuğun toplumsallaşma sürecinde en önemli ajanlardan biri kabul edilmektedir.

Tam da bu noktada ebeveynler, kültürel değer ve kuralların devamının sağlanması bakımından çocuklarının bilgi aktarıcısı olarak önemli görülmektedir. Bu yolla, çocuklar, içinde bulundukları kültür ile çatışmayan uygun davranışlarda bulunması yönünde örülmektedir (Aksoy, 2005: 337).

Toplumsallaşma sürecinde çocuk; özdeşleşme, örnek alma, pekiştirme ve öğrenme yoluyla kişiliğini geliştirdiği, ebeveyn ile çocuk arasındaki bu etkileşim yoluyla çocuğun eğitildiği kabul edilmektedir. Bu bağlamda, ailenin içinde bulunduğu toplumun kültürü, ailenin çocuk yetiştirme eğiliminde son derece belirleyici olmaktadır (Arslan ve Cansever, 2007: 115).

3. 2. İnternet-Çocuk İlişkisi

İnternetin eğitimden sağlığa, haberleşmeden, pazarlama ve ekonomiye kadar pek çok alanı etkisi altına alma gücüne sahip olduğu ileri sürülmektedir. İnternetin hızlı gelişiminin pek çok toplumda, bu teknolojinin toplumun kültürel yapısı ve değerleriyle bütünleşmesi sürecinde bazı sorunları da beraberinde getirdiği üzerinde durulmaktadır. Türkiye'nin 90'lı yıllarla birlikte tanıştığı internetin toplumsal yapının değişmesinde etken olduğu, bir internet neslinin geliştiği, çekirdek aileye internetin adeta ailenin yeni bir üyesi olarak girdiği (Güneş, 2008: 206; Johnson, 2004: xv) ifadelendirilmektedir.¹ Zira kitle iletişim süreçleri aile sosyal kurumlar ve süreçlerle iç içe geçmiştir (Slack ve Allor, 1997: 272).

Başarılı birer yetişkin olmaları ve geleceğin enformasyon ortamına hazır hale gelmeleri için bilgisayar ve internet okur-yazarlığı, çocuklar için gerekli birer donanım haline gelmektedir. Günümüzde çocukların gereksinim duydukları iletişim ve bilgiye ulaşma ihtiyacı büyük oranda internet ortamında karşılanmaktadır. Bilgi, resim, oyun gibi çeşitli unsurlar içeren bu ortam, çocuklar için zengin öğrenme kaynakları oluşturmaktadır. İnternette bulunan sitelerde çok sayıda eğitsel amaçlı, bilgilendirici, eğlendirici içerikler bulunmaktadır, ancak çocuklar için örneleyici, zararlı olabilecek kaynakları içeren sitelerin sayısı da giderek artmaktadır (Odabaşı, Çoklar ve Kabakçı, 2007; Johnson, 2004: xv). Toplumun ve ailenin bilgi ve iletişim kaynağı olarak birçok potansiyeli yapısında barındırdığı ileri sürülen internetin bilgi kaynaklarına ulaşımı sağladığı gibi bir yandan da tehlikeyi beraberinde getirdiği ifade edilmektedir (Gürcan, 2008: vi; Bayzan, 2009: 385; Karan, 2006: 46). Odabaşı, Kabakçı ve Çoklar'a göre internetin eğitim amaçlı kullanımları gelişmiştir, ancak temelde internet yetişkinlere yöneliktir. Çocuklar tarafından kullanılması bir takım sorunları ortaya çıkarmaktadır. Onlara göre, internetin merkezi kontrolden yoksun bir ortam olması, yayınların bu farklı birey gruplarına zarar verici, sömürücü ya da rencide edici nitelikte olabilmesi çocuklar açısından tehlikeli görülmektedir (2007: 103).

¹ 2009 yılı Nisan ayı içerisinde gerçekleştirilen Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonuçlarına göre hanelerin % 30'u internet erişimine sahiptir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2009).

İnternetin denetimsiz kullanımı çocuk/gencin fiziksel, psikolojik, sosyal, bilişsel sağlığını ve yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. (Tuncer, 2000: 207-208; Güneş, 2008: 210-213; Muslu ve Bolışık, 2009: 449). Bu olumsuzluklar cinsel anlamda müstehcen içerik, fiziksel saldırı, virüsler ve hackerlar, yasalara uygunluk ve mali boyut (Magid, 2003), çevrimiçi yeni insanlarla tanışma, gizliliğin yitirilmesi, çevrimiçi kavgalar, uygun olmayan materyaller, insanları tehlikeye atma, silah ve madde kullanımı (Güneş, 2008: 13-15) şeklinde sınıflandırılmaktadır. Tuncer, web sayfalarında gezinirken, çocuğun pornografi, uyuşturucu, alkol, çeşitli silahlar ve bomba yapımı, kalpazanlık, hırsızlık yolları içeren sitelerle karşılaşmasının doğal olduğunu belirtirken (2000: 208), Güneş, internetin çocukları uzun süre oyalayarak sosyal yaşamın dışına itebilmesine dikkat çekmektedir (2008: 13-15).

İnternetin yararlarının yanı sıra kontrollü ve bilinçli kullanılması gereken bir araç olduğuna işaret edilerek çocukların karşı karşıya kalabilecekleri tehdit ve tehlikelere karşı kimi önlemler alınması önerilmektedir (Canberk ve Sağiroğlu, 2007: 38; Güneş, 2008: 13-15). Safer Internet Forum raporuna göre koruyucu önlemlerin alınmasının gerekliliği, teknik yanının dışında, toplumsal ve kültürel yönüyle de kendini hissettirmiştir. Türkiye için genç nüfus potansiyeli de düşünülür ise bir dizi sorunla karşılaşılacaktır. Rapora göre, bu sorunları önceden görmek, gelecekteki önlemlerin alınmasında bir dizi kestirimde bulunmak ve siyasalar ile uygulamaları somutlaştırmak ulusal ve bireysel ölçekte önlemleri zorunlu kılmaktadır (Safer Internet Forum, 2007).

Bu önlemler, yasal önlemler, servis sağlayıcı veya çevrimiçi bağlantı yapan firmaların önlemleri, yazılımların yardımıyla internet üzerinde denetim sağlanmasıdır. Ancak en önemlisi, bunlara evde ana-babanın yakın denetimi (Tuncer, 2000: 210; Ersoy ve Yaşar, 2003: 424) eklenmektedir. Bu denetimle, çocuk ve gençlerin bilgisayar ve internet imkânlarından doğru, etkin ve verimli bir şekilde yararlanmasının sağlanabileceği ileri sürülürken, ilgili devlet kurum ve kuruluşlarının konuya daha fazla önem vermesi (Muslu ve Bolışık, 2009: 449), ebeveynin internette kendilerini ve çocuklarını bekleyen tehlikeler konusunda bilinçli ve sorumluluklarının farkında olmaları ve çocuklarını buna göre yönlendirmeleri önerilmektedir (Odabaşı, Çoklar ve Kabakçı, 2007).

3. 3. İnternet ve Çocuğun Korunması

XX. yüzyılın başlarından itibaren sorunsallaştırılan çocuk-kitle iletişim araçları arasındaki ilişkiler çoklukla çocuğun sinema, radyo, televizyon, yazılı araçlarla ilişkileri çerçevesinde irdelenirken, özellikle 1980 sonrası bilgisayar ve buna bağlı olarak 1990 sonrası internetin çocuğun dünyasına girmesi ile internet üzerine araştırmaların arttığı görülmektedir. Yapılan çalışmalarda internetin kullanımına ilişkin zarar/yarar tartışmaları sürdürülürken, çocuğun internetin zararlı içeriğine karşı korunması gerektiği çokça dillendirilmiştir.

Eğitimciler, psikologlar ve aileler internetin, çocuğun; fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimi üzerindeki olumsuz etkileri üzerine odaklanırlarken, online mağduriyetin önüne geçebilmek için ne tür koruyucu önlemlerin alınması gerektiği (Cho ve Cheon, 2005: 490; Wells ve Mitchell, 2008: 227) kimlere ne tarz sorumlulukların düştüğü de ayrı bir çalışma alanı olarak belirlmiştir.

Çocuğun korunmasında önde gelen kurumların devlet ve aile olarak işaretlenmesi, ailenin dışında internet ortamında çocukların güvenliğini sağlamak için devletler tarafından da kimi önlemler alınmasını kaçınılmaz kılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde 1998 yılında internette çocuklara yönelik sakıncalı materyalleri içeren siteleri izlemek üzere "Cyber-Tipline" kurulmuştur (Tuncer, 2000: 209). Buna bağlı olarak, "İnternette Çocukları Koruma Yasası" 2001 yılında yürürlüğe girmiştir (Odabaşı, Kabakçı ve Çoklar, 2007: 104).

Avrupa'da ise "Avrupa Konseyi Siber Suç Sözleşmesi" ortaya çıkarılmıştır. Sözleşme, 2001 yılında Budapeşte'de, 26'sı üye Avrupa ülkesi ile ABD, Japonya, Kanada ve Güney Afrika dahil, 30 ülke tarafından imzalanmıştır. Sözleşmede, suçların

sınırları; bilgisayar veri veya sistemlerinin gizliliği, bütünlüğü ve kullanıma açık bulunmasına yönelik suçlar (virüs dağıtılması, şirketlerin gizli bilgilerine ulaşılması gibi); bilgisayarlarla ilişkili suçlar (sanal sahtecilik ve sahtekarlık suçları); içerikle ilişkili suçlar (çocuk pornografisine sahip olmak ve uluslar arası düzeyde dağıtımını yapmak gibi); fikri mülkiyet haklarının ihlali ile ilgili suçlar (Madran, 2003) olarak belirlenmiştir.

Türkiye'de ise 1999 yılında Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde "Bilişim Suçları Çalışma Grubu", 2000 yılında "Bilişim Suçları Araştırma Merkezi" kurulurken, internetle ilgili bir yasal düzenleme, "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun" yoluyla 2007 tarihinde yapılmıştır. Bu kapsamda Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na bağlı Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı bünyesinde kurulan İnternet Daire Başkanlığı görev yapmaya başlamıştır (Bayzan, 2009: 385). 2007 yılında yayımlanarak yürürlüğe giren kanunun (Kanun No: 5651) 8. maddesinin 1. bendinde erişimin engellenmesinin koşulları tanımlanmıştır. Buna göre; 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan;

İntihara yönlendirme

Çocukların cinsel istismarı

Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanımlarını kolaylaştırma

Sağlık için tehlikeli madde temini

Müstehcenlik

Fuhuş

Kumar oynanması için yer ve imkan sağlama

suçları ile 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'da yer alan suçlar erişimin engellenmesine neden olmaktadır (Binark, 2007: 25-26).

Öte yandan, internet kullanımı sırasında zararlı içeriklerin engellenmesi için; içerik filtresi, şifreleme, dijital imza ve sertifikalı kullanımı, güvenlik duvarları, anti virüs uygulamaları ve izleme yazılımları ile (Güneş, 2008: 13) internetin zararlı yönlerinden korunmanın ve aile bireylerini korumanın olası olduğu öngörülürken, çocukların güvenli internet kullanımı için aileler (Odabaşı, Kabakçı ve Çoklar, 2007: 73; Briggs ve McVeity, 2000: 51) işaretlenmektedir.

Aileler de bu süreçte çocukların üzerindeki denetimlerinin etkin olmasını istemektedirler. İnternet gibi çok geniş ve esnek bir platformda, istenen bilgi ve içeriklerin yanı sıra, kullanımı sorun yaratabilecek ya da arzu edilmeyen sitelerin de olduğu savıyla ebeveynler, ağa erişim üzerinde belirli düzeyde bir denetim sağlamayı doğru bulmaktadırlar (Yiğit, Sığla, Aksungur, Erbağ ve Palaz, 2007: 46).

Yapılan çalışmalarda ana-babaların çocuklarına küçük yaştan itibaren internet kullanımıyla ilgili bazı kuralları öğretmesi; internetin nasıl çalıştığı, bilgi kaynaklarının nasıl kullanılacağı, internette aldıkları bilgiyi denetlemeyi, sorgulamayı ve doğrulamayı öğretmeleri (Karan, 2006: 46; Tuncer, 2000: 210; Arnas, 2005: 65) önerilmektedir. Johnson da önerilerini; "çocuğu eğitin, çocuğun internette ne yaptığını izleyin, uygunsuz içeriği engelleyin" (2004: 49-61) şeklinde sıralamaktadır.

Bu çalışmada elde edilen veriler de ebeveynlerin denetleme ve kontrol eğilimini ortaya koymuştur. Bu denetleme çocukların internete bağlanma yeri, süresi ve sitelerin niteliği çerçevesinde belirlenmektedir. Ailenin, çocuğun internet kullanımına yönelik denetleme yöntemleri ebeveynin çocukluğu tanımlama biçimini de göstermektedir.

Çocuğun internet kullanım yaşı, bu çalışmanın bulgularına göre, 3 yaştan başlarken, internete erişim kolaylıkla sağlanabilmektedir. Ankete yanıt veren çocukların % 86'sının evinde internet bağlantısı bulunmaktadır ve bu çocukların % 85'ine internete evden bağlanmalarına izin verilmektedir. Diğer mekanlar ise % 2.2 ile arkadaşların evleri, % 1.1 ile internet kafe, % 1.1 ile de ailesine ait işyeri olarak tespit edilmiştir.

Çocukların büyük bir oranının internete evden bağlanması aslında ebeveyn açısından kontrolü kolaylaştırmakta ve çocuğun sürekli ebeveynin gözü önünde bulunması çocuğun internetle olan ilişkisinde ailelerin de tercih ettiği bir durum olmaktadır.

Bir başka denetleme yönteminin sınırlı sürede internet kullanımına (% 88.3) izin verme olduğu görülmektedir. Ancak bu internetin tamamen zararlı olduğu fikrinden kaynaklanmamakta,

yararlı tarafları da gözetilerek, denetim daha çok zararlı yanlarının denetlenmesi biçiminde gerçekleşmektedir. Ebeveynlerin büyük çoğunluğu (% 77.9) internetin hem yararlı hem de zararlı yanlarının olduğu görüşünde birleşmektedirler. Zararlı diyenlerin oranı % 9.1 iken, yararlı diyenlerin oranı ise, % 13 olarak belirlenmiştir.

Ebeveynler çocukları için internetin zararlı yanlarını; çocukların fazla zaman harcamalarına yol açması (% 32.5), internette çocuğun yaşına uygun sitelerin olmaması (% 27.3) gerekçeleri etrafında temellendirirlerken, diğer zararları; derslerini engellemesi, bağımlılık yapması, radyasyona maruz bırakması, hazır bilginin tembellik yaratması, bilgi kirliliği yaratması, sosyal ilişkileri zayıflatması, oyunlar ve reklam şeklinde belirtmişlerdir.

Ebeveynler bu kaygılardan yola çıkarak çocuklarının gereksiz yere zaman harcamaması (% 42.9), zararlı sitelere girmemeleri (% 14.3) ve ders çalışmalarını engellediği (% 14.3) gerekçeleriyle çocuklarının internet kullanımlarına müdahale etmektedirler. Ebeveynler çocuğun gereksiz zaman harcaması ve yaşına uygun olmayan sitelere girmesini en önemli müdahale gerekçesi olarak değerlendirirken, bu kaygılar, önemli ölçüde çocukların derslerini engelleyeceği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. İnternette geçirilen zaman, boşa geçirilen bir zaman olarak algılanmakta ve bunun yerine çocuğun zamanını ders çalışarak geçirmesi gerektiği düşüncesi baskın düşünce olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan ebeveynlerin tamamına yakını interneti ödev ve araştırma yapmada bilgiye kolaylıkla ulaşımı sağlaması açısından yararlı görürken, (% 89.6), internetten yayılan bilgiyi doğru kabul ettikleri görülmektedir. Öte yandan eğlence ya da oyundan söz edilmemektedir. Ebeveynlerin çocukluğu eğitim ve okulla tanımlandığı kolaylıkla görülebilmektedir. Onlara göre çocuk yoğunlukla ödevleriyle meşgul olmalı, internette ders dışında vakit geçirmemelidir. İnternetin çocuğun gelişmesini olumlu etkilediğini düşünenler ve yenilikleri takip etmesinde önemli olduğu görüşünü paylaşanlar sadece 2 kişiyle sınırlı kalmıştır.

Zararlı içerik; pornografi ve uygunsuz içerik, hedef pazar, sahte kimlik, fiziksel taciz, zorbalık, virüsler ve hackerlar (Briggs ve McVeity, 2000: 51; Johnson, 2004: 40-49; Magid, 2008) şeklinde literatüre geçmiştir. Bu çalışmanın verilerine göre de ebeveynin zararlı olarak düşündüğü içerik, şiddet (% 18.2), cinsellik (% 18.2), ahlaksızlık (% 9.1) olarak belirtilirken, diğer içerikler; çocuğun yaşına uygun olmayan siteler, ticari siteler, yasaklı siteler, siyasi içerikli siteler, oyun siteleri şeklindedir ve ebeveynler çocuklarının eğitici/öğretici (% 62.3), yaşına uygun (% 22.1), bilgi ve eğlence içerikli, resmi, ahlaki sitelere girmesini istemekte, bu yönde çocuğunu yönlendirmeye çalışmaktadır. Çocuk ailenin ahlak anlayışı içerisinde eğitime çalışırken, devlet tarafından Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu eliyle engellenen sitelere girilmemesi, devlete ait sitelere izin verilmesi çocukta devlete karşı güven oluşturmaya işaret etmektedir. Siyasal sitelerin ebeveynler tarafından yasaklanması ise çocuğun siyasetten uzak tutulmaya çalışıldığını gösterirken, çocuğun apolitikleşmesini sağlamaktadır.

Çocukların görüşlerine gelince, çocukların da çoğunluğu (% 72.2) internetin aynı anda hem zararlı hem de yararlı yanlarının olduğunu düşünmektedirler. Ancak internetin sadece yararlı olduğunu düşünen çocukların oranı ebeveynlere göre artış göstererek % 25.6 olarak tespit edilirken, zararlı diyenlerin oranının % 2.2 olduğu görülmüştür.

Çocuklar internetin yararlarını belirtirken ebeveynin bu yaklaşımının çocuklar üzerinde etkili olduğu tespit edilebilmektedir. Zira çocuklar da internetin yararlarını sıralarken ödev ve araştırma için bilgiye kolay ulaşımı ilk sıraya yerleştirmişlerdir (% 45.6). Çocukların bir kısmı ödev yanında eğlenceyi de aktarıırken (% 26.7), çocukların bir kısmı ise; internet aracılığıyla sosyalleştiklerini düşünmektedirler (% 17.8).

Çocuklar da internetin zararlarını ebeveynleriyle benzer şekilde sıralamaktadırlar: Zararlı içerikli siteler (% 16.7), gereksiz zaman harcama (% 14.4), bilgisayarın radyasyon yayması (% 13.3), bilgisayarın göz yorgunluğuna neden olması (%12.2), bağımlılık, zararlı oyunlar, şiddet, beyin hücrelerinin ölümü.

Çocukların % 85.6'sı ebeveynlerinin internet kullanımlarına müdahale ettiklerini, % 11.1'i ise bir müdahale ile

karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Çocuklar ebeveynlerinin bu müdahalelerinin çoklukla belirli saatlerde internet kullanımlarına izin vermeleri (% 83.3) şeklinde olduğunu ifade ederlerken, yasaklıyor diyenlerin oranı % 4.4, destekliyor diyenlerin oranı ise % 8.3 olarak belirlenmiştir.

Görüşlerini belirten çocukların çoğunluğu (% 57.8) ebeveynlerinin internet kullanımlarına müdahalelerini doğru bulmaktadırlar. Müdahaleyi yanlış bulanların oranı ise % 35.6'dır. Çocuklar ebeveynlerinin müdahalesini % 22.2 oranla derslerini aksatmalarını için yaptıklarını düşünmektedirler. % 20'si gereksiz zaman harcama, % 17.8'i ise zararlı içerikli sitelerin varlığına bağlamaktadırlar.

4. SONUÇ

Bu çalışmada ebeveynlerin eğitsel, bilgilendirici, eğlendirici içeriklerle çocuklar için geniş bir kaynak olarak sunulan internetin çocukların gelişim sürecinde zararlı içeriğe maruz kalacağı gerekçesiyle çocukların internet kullanımının kontrol altında tutulmasının ve önlemlerin alınmasının gerektiği noktasında birleştikleri ve bu bağlamda alınan önlemlerin; yasal düzenleme, programlar yoluyla filtreleme ve ailenin çocuk üzerindeki denetimi şeklinde belirdiği gözlemlenmiştir.

Bu önlemler içerisinde ebeveyn aracılığıyla çocuğun internete erişimi ve kullanmasının kontrol altına alınması çocuğun korunması kapsamında ilk sıraya yerleşirken, internet kullanımına ilişkin ebeveyn denetimi/kontrolü aynı zamanda bir çocuğun bilişsel biçimlenme yöntemi olarak ortaya çıkmaktadır. Çocuğun toplumsallaşmasında birinci basamak olarak gösterilen aile, internet içeriğini kontrol altında tutarak zararlı olarak kabul edilen yanlarından koruduğu gibi, çocuğun bilincinin biçimlendirilmesinde de önemli gücü elinde bulundurmaktadır. Neyin doğru, neyin yanlış olduğu aile üzerinden çocuğa aktararak, çocuğun düşünsel dünyası yönlendirilmektedir.

Ebeveyn gözetimi ve denetimi; çocuğun interneti nerede kullanacağından, ne kadar süreyle kullanacağına ve ne tür nitelikteki siteleri ne amaçla kullanacağına kadar yayılmaktadır.

Ebeveynin müdahalesi doğrultusunda çocuk interneti ev içerisinde ve belirlenen saatler içerisinde ve yine ebeveynin istediği amaçlar doğrultusunda kullanabilmektedir. İnternet kullanımı ebeveyn tarafından çoklukla ödev, araştırma amaçlı olarak sınırlandırılmaktadır. Derslerini engelleyeceği gerekçesi ile çocuğun internet kullanımı azaltılırken, ders dışı kullanım ebeveyn tarafından gereksiz zaman geçirme olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmaya göre, internet kullanımı konusunda çocukların genel olarak ebeveynlerle benzer yaklaşımlar içerisinde oldukları görülebilmektedir. Bu durum, ebeveynlerin çocukları istediği yönde biçimlediği şekliyle okunabilir. Çocuklar az sayıdaki itiraza karşılık çoğunlukla ebeveynlerinin süre sınırlaması, kullanım amaçlarını doğru bulmakta, bu yönde internet kullanım davranış ve alışkanlıkları edindikleri anlaşılabilmektedir. Ailenin kültürel yapısı içerisinde örülen çocuğun internet kullanım davranışı da bu sınırlar içerisinde kalmakta, böylece internetin sınırsız bir özgürlük ve yaratıcılık ortamı oluşturduğu iddiası, ekonomik olduğu kadar kültürel saikler tarafından da sınırlandırılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, A. B., 2005. Farklı Kültürlerde Ebeveynlik. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 13(2). 333-338.
- Aries, P., 1970. *Centuries of Childhood, A Social History of Family Life*. Baldick, R., (çev.). Third Printing. New York: Alfred A. Knof.
- Arnas, Y. A., 2005. 3-18 Yaş Grubu Çocuk ve Gençlerin İnteraktif İletişim Araçlarını Kullanma Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi. *The Turkish Online Journal of Educational Technology — TOJET*. 4(4). 59-66.

- Arslan, N., Arslan Cansever, B., 2007. Okuldaki Sosyal Etkinliklere Katılımda Ebeveyn Çocuk Etkileşimi, *Ege Eğitim Dergisi*. 8(1). 113-130.
- Atabek, Ü., 2001. *İletişim ve Teknoloji*. Ankara: Seçkin.
- Bayzan, Ş., 2009. Türkiye ve Dünyada İnternet Yasakları ve Sansür Kavramı ile Zararlı İçeriğe Karşı Yaptırım ve Uygulamalara Genel Bir Bakış. *Akademik Bilişim'09 — XI Konferans Bildirileri*. 11-13 Şubat 2009. 383-388.
- Binark, M., 2007. Yeni Medya Çalışmalarında Yeni Sorular ve Yöntem Sorunu. İçinde Binark, M., (der.). *Yeni Medya Çalışmaları*. Ankara: Dipnot.
- Briggs, F., McVeity, M., 2000. Teaching Children to Protect Themselves. Singapore: South Wind Productions.
- Buckingham, D., 2002. The Electronic Generation? Children and New Media. İçinde Lievrouw, L. A., Livingstone, S., (ed.). *Handbook of NewMedia*. London: Sage. 77-89.
- Buckingham, D., Bragg, S., 2005. Opting in to (and out of) Childhood: Young People, Sex and the Media. İçinde Qvortrup, J., (ed.). *Studies in Modern Childhood*. Hampshire: Palgrave Macmillan. 59-77.
- Canbek, G., Sağiroğlu, Ş., 2007. Çocukların ve Gençlerin Bilgisayar ve İnternet Güvenliği. *Politeknik Dergisi*. 10(1). 33-39.
- Castells, M., 2005. *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür, Ağ Toplumunun Yükselişi (Cilt 1)*. Kılıç, E., (çev.). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Cho, C. H., Cheon, H. J., 2005. Children's Exposure to Negative Internet Content: Effect of Family Context. *Journal of Broadcasting&ElectronicMedia*, 49(4), 488-509b
- Çaplı, B., 1996. Çocuk ve Televizyon. *Yeni Türkiye*. 12. 1334-1337.
- Ersay, A., Yaşar, Ş., 2003. İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin İnternet Kullanma Durumları. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 1(4). 401-426. İndirildi http://www.tebd.gazi.edu.tr/arsiv/2003_cilt1/sayi_4/401-426.PDF
- Foucault, M., 2003. *İktidarın Gözü*. Ergüden, I., (çev.). İstanbul: Ayrıntı.
- Franses, I., 2005. Structuration of Childhood: and Essay on the Structuring of Childhood and Anticipatory Socialization. İçinde Qvortrup, J., (ed.). *Studies in Modern Childhood*. Hampshire: Palgrave Macmillan. 267-283.
- Geray, H., 2003. *İletişim ve Teknoloji*. Ankara: Ütopya.
- Güneş, S., (yay. haz.). 2008. *İnternet Kullanımı ve Aile Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- Gürcan, A., 2008. Sunuş. *İnternet Kullanımı ve Aile Araştırması*. Ankara: T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü.
- İnal, K., 2007. Türkiye'de Çocukluk: Nereye!. İçinde Akçalı, S. İ., (ed.). *Çocuk ve Medya*. Ankara: Ebabil. 13-51.
- İnan, A. N., 1980. Çocuğun Korunması ve Polis. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 37(1). 243-250. İndirildi <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/305/2876.pdf>
- Johnson, S., 2004. *Keep Your Kids Safe on the Internet*. New York: McGraw Hill.
- Karan, G., 2006. *Anne Babalar için İnternet Rehberi*. İstanbul: Epsilon.
- Lyon, D., 2006. *Gözellenen Toplum*. Soykan, G., (çev.). İstanbul: Kaldeon.
- Madran, R. O., 2003. İnternet ve Hukuk. İndirildi <http://www.baskent.edu.tr/~omadran/eskiweb/yayinlar/internethukuk.pdf>
- Magid, L., 2008. Child Safety on the Information Highway. İndirildi <http://www.safekids.com/child-safety-on-the-information-highway/>
- Marsh, J., Millard, E., 2000. *Literacy and Popular Culture*. London: Paul Chapman Publishing.
- Montgomery, K. C., 2000. Children's Media Culture in the New Millennium: Mapping the Digital Landscape. *The Future of Children*. 10(2). 145-167.
- Muslu, G. K., Bolışık, B., 2009. Çocuk ve Gençlerde İnternet Kullanımı. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 8(5). 445-450.
- Neydim, N., 2000. *Çocuk ve Edebiyat Çocukluğun Kısa Tarihi ve Edebiyatta Çocuk Figürleri*. İstanbul: Bu.
- Odabaşı, F. H., Çoklar, A. N., Kabakçı, I., 2007. Yeni Dünya: İnternet-Ailelerin Yeni Dünyadaki Sorumlulukları Nelerdir?. 8. *Aybastı-Kabataş Kurultayı*. İndirildi <http://home.anadolu.edu.tr/~fodabasi/doc/ty24.pdf>
- Okay, C., 1998. *Osmanlı Çocuk Hayatında Yenileşmeler 1850-1900*. İstanbul: Kırkambar.
- Postman, N. 1995. *Çocukluğun Yokoluşu*. İnal, K., (çev.). Ankara: İmge.
- Safer İnternet Forum 2007 Konulu Uluslararası İkinci Konferans Katılım Raporu. 20 - 21 Haziran 2007. Ankara: Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. İndirildi <http://www.aile.gov.tr/dosya/?Id=146>
- Tan, M., 1994. *Çocukluk: Dün ve Bugün*. İçinde Onur, B., (yay. haz.). *Toplumsal Tarihte Çocuk*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları. 11-30.
- Timisi, N., 2003. *Yeni İletişim Teknolojileri ve Demokrasi*. Ankara: Dost.
- Timisi, N., 2005. Sanallığın Gerçekliği: İnternetin Kimlik ve Topluluk Alanlarına Girişi. İçinde Binark, M., Kılıçbay, B., (der.), *İnternet Toplum Kültür*. Ankara: Epos. 89-105.
- Tuncer, N., 2000. Çocuk ve İnternet Kullanımı. *Türk Kütüphaneciliği*. 14(2). 205-212.
- Wells, M., Mitchell, K. J., 2008. How Do High-Risk Youth Use the Internet? Characteristics and Implications for Prevention. *Child Maltreatment*. 13. 227-234.
- Yalçın, C., 2003. Sosyolojik Bir Bakış Açısıyla İnternet. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 27(1). 77-89.
- Yiğit, T., Sığla, M., Aksungur, N., Erbağ, S., Palaz Ü., 2007. Çocuklar İçin İnternet Güvenliği: Bir Ebeveyn Kontrol Aracı. *Akademik Bilişim'07, IX. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*. Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi. 45-49.